

Olimjon TURSINBOYEV,

A.Avloniy nomidagi Pedagoglarni kasbiy rivojlantirish va yangi metodikalarga o'rgatish milli-tadqiqot institutining tayach doktranti

E-mail: tursinboyevolimjon88@gmail.com

Tel.: (99) 847 44 67

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent G'.R.Otamurodovning taqrizi

THE IMPORTANCE OF ORGANIZING THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF SCHOOL TEACHERS TODAY

Annotation

The article reveals the reforms implemented today in the field of continuous professional development of teachers of general education schools and their significance and content.

Key words: Continuing professional education system, employees of educational institutions in the school education system, professional development, France, Russian scientists.

АКТУАЛЬНОСТЬ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ШКОЛЬНЫХ УЧИТЕЛЕЙ СЕГОДНЯ

Аннотация

В статье раскрываются реформы, реализуемые сегодня в сфере непрерывного профессионального развития учителей общеобразовательных школ, их значение и содержание.

Ключевые слова: Система непрерывного профессионального образования, работники образовательных учреждений в системе школьного образования, повышение квалификации, Франция, российские учёные.

МАКТАБ О'QITUVCHILARINING KASBIY RIVOJLANISHINI TASHKIL ETISHNING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI

Аннотация

Maqolada bugungi kunda umumta'lim maktab o'qituvchilarining uzleksiz kasbiy rivojlantirish soxasida amalga oshirilayotgan islohotlar va ularning ahamiyati, mazmun-mohiyati ochib berilgan

Kalit so'zlar: Uzluksiz kasbiy ta'lim tizimi, Maktab ta'limi tizimidagi ta'lim muasasalari xodimlari, kasbiy rivojlanish, Fransiya, Rossiyalik olimlar

Maktab o'qituvchilarining kasbiy rivojlanishini tashkil etishning bugungi kundagi ahamiyati.

Bugungi, tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan dunyoda barcha e'tibor ta'lim tizimi va uni takomillashtirishga qaratilmoqda. Zero, mamlakatlarning bugungi kundagi va kelajakdagi taraqqiyoti ularda mavjud bo'lgan foydali yer qazilmalari yoki energetika resurslari bilan emas, balki sifatli ta'lim orqali erishiladigan ilmiy-texnikaviy muvaffaqiyatlar bilan ta'minlanishi isbot talab qilmaydigan haqiqiylikka aylanib bormoqda. Iqtisodiyoti yuqori darajada rivojlangan mamlakatlar ushbu fikrimizning yaqqol dalilidir.

Jahonda globallashtirish jarayonida ta'limni sifat jihatdan yangi darajaga ko'tarish, raqobatdosh va professional kadrlarni tayyorlashda o'rta ta'lim tizimida faoliyat olib borayotgan pedagog kadrlarni zamonaviy bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratishmoqda. Har qanday mamlakatda ta'lim tizimining, ayniqsa umumiy o'rta ta'lim bo'g'inining taraqqiyoti unda faoliyat ko'rsatayotgan pedagog kadrlarning kasbiy salohiyati va mahoratiga bog'liq. Aynan ana shu umumiy o'rta ta'lim tizimida, ya'ni maktablardagi ta'lim sifati ularda faoliyat yuritayotgan o'qituvchilarning sifatidan yuqori bo'lolmaydi. Shuning uchun ham maktablardagi ta'limning sifat va samaradorligini oshirish uchun o'qituvchilarning kasbiy salohiyati va mahoratini zamon talablariga mos tarzda uzluksiz oshirib borish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Ko'pgina rivojlangan mamlakatlarda kasbiy rivojlanish ta'lim tashkiloti faoliyatini takomillashtirishning asosiy sharti hisoblanadi va shuning uchun rahbarning vazifasi shu rivojlanish uchun zarur shart-sharoitlarni ta'minlashdir. Ammo o'qituvchining kasbiy mahorati nimani anglatishini tushunish turli mamlakatlarda bir-biridan darajada farq qiladi[1].

O'qituvchilarining kasbiy rivojlanishi yevropaning deyarli barcha mamlakatlari va mintaqalarida o'qituvchilarning majburiyati deb hisoblanadi. Biroq, hamma joyda ham ushbu mas'uliyatni belgilaydigan me'yoriy-huquqiy baza mavjud emas. Masalan, Fransiya, Islandiya, Gollandiya va Shvetsiyada kasbiy rivojlanish o'qituvchilarning vazifasi deb e'lon qilingan, ammo amalda ular bundan bo'yin tovlashlari mumkin. Polsha, Slovakiya, Sloveniya, Ispaniya va Lyuksemburgda muttasil malaka oshirish ixtiyoriydir, ammo ta'qib etilmasa, u martaba va ish haqiga ta'sir qiladi. Lyuksemburg va Ispaniyada ma'lum bir o'qish muddatiga ro'yxatdan o'tgan o'qituvchilar qo'shimcha ish haqi oladilar. Qolgan uchta mamlakatda o'qituvchilar turli shakllar va o'quv dasturlari uchun kreditlar to'plashadi va bu ularni yangi lavozimga tayinlashda hisobga olinadi. Kipr, Gretsiya va Italiyada uzluksiz kasbiy rivojlanish faqat boshlang'ich o'qituvchilarning mas'uliyati hisoblanadi[2].

Maktab va maktabgacha ta'limi tizimidagi ta'lim muasasalari xodim(rahbar, pedagog va mutaxassis)larining malaka saviyasi ular kasbiy faoliyatining sifat mezonlaridan biri hisoblanadi. Shuning uchun ham mamlakatimizda ta'lim xodimlarining o'z kasbiy mahoratini eng yuqori darajaga ko'tarish majburiyati qonun yo'li bilan mustahkamlab qo'yilgan[3]. Bunga esa ularning butun faoliyati davomidagi uzluksiz ta'limi orqali erishish mumkin bo'ladi.

Maktab o'qituvchilarining kasbiy rivojlanish tizimi pedagoglar tomonidan yangi ma'lumot, bilim, ko'nikma va malakalarni olishning bosh manbasi hisoblanadi, shuning uchun ham, aynan mazkur tizim, ma'lum ma'noda, tizim xodimlarining sohada amalga oshirilayotgan modernizatsiya jarayonlariga tayyorligi uchun mas'ul va shu bois alohida e'tiborga loyiq.

Pedagoglar uchun kasbiy rivojlanish tizimini Rossiyalik olimlar quyidagicha belgilaydilar:

-kasbiy mahoratini oshirish va malakasini oshirish, yangi mutaxassislik olmagan holda yangi funksional vazifalarni o'zlashtirish uchun qo'shimcha pedagogik kasbiy tayyorgarlik dasturlarini amalga oshiradigan turli tashkiliy-huquqiy shakllardagi qo'shimcha ta'lim muassasalari majmui (E.M. Nikitin);

-qo'shimcha kasbiy ta'lim turi, ilgari olingan kasbiy bilimlarni yangilash va chuqurlashtirish, xodimlarning ishbilarmonlik fazilatlarini takomillashtirish, ularning kasbiy faoliyat bilan bog'liq ta'lim ehtiyojlarini qondirish (E. A. Levanova, T. V. Pushkareva, M. L. Subocheva);

-har tomonlama amalga oshiradigan doimiy ta'lim va shaxsni rivojlantirish markazi individual odamlarning ta'lim va rivojlanish darajasini oshirish (P. G. Shchedrovskiy).

Ko'pgina tadqiqotchilar ta'kidlashlaricha, bugungi kunda dunyoda o'qituvchilarni tayyorlash, qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishning yangi tizimlari izlanmoqda, ammo na mazmuni, na o'quv mashg'ulotlarining tashkiliy shakllari, na o'qitish uslublari bo'yicha yagona nuqtai nazar mavjud emas[4].

An'anaviy o'qitish shakllarining mazmuni yangilanmoqda (malaka oshirish tizimida yangi kurslar, o'qitishning no'an'anaviy shakllari, o'qitish individual va differensiallashtirilgan va hk) joriy etilmoqda va ta'limning yangi paradigmasining konseptual asoslariga asoslanib, maxsus o'quv va malaka oshirish markazlari yaratilmoqda [5].

Kasbiy pedagogik ta'lim tizimida o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishining asosiy funksiyalari diagnostik, kompensatsion, kognitiv, prognostik va adaptivdir.

Diagnostik funksiya - bu qobiliyatlarni aniqlash, individual psixologik xususiyatlarni aniqlash va tayyorgarlik darajasi. Kompensatsion funksiya - kasbiy bilim va ko'nikmalarni chuqur o'zlashtirish muhimligi bilan, ilgari olingan bilimlarning eskirishi, kasbiy ta'lim jarayonida psixologik va pedagogik bilimlarning etishmasligi bilan bog'liq bo'lgan ta'limdagi bo'shliqlarni bartaraf etish.

Kognitiv funksiya bu o'qituvchi shaxsining kasbiy, intellektual va axborot ehtiyojlarini qondirishdir.

Bashorat qiluvchi funksiya - bu ijodiy salohiyatni rivojlantirish, o'qituvchining kasbiy pedagogik faoliyatga tayyorligini ochib berish.

Adaptiv funksiya - bu axborot madaniyatini rivojlantirish, o'z-o'zini tarbiyalashga o'rgatish, ta'lim muassasasi maqomini, mashg'ulot profilini, lavozimini, ish joyini o'zgartirganda faoliyatga yo'naltirish uchun zarur bo'lgan universal pedagogik texnologiyalar va tizimlarni ishlab chiqish qobiliyatlari.

Shunday qilib, o'qituvchilarning malakasini oshirish tizimi ilgari olingan kasbiy bilimlarni yangilash, chuqurlashtirish, ishbilarmonlik mahoratini oshirish, yangi funksional majburiyatlarni yangi mutaxassislik olmagan holda va kasbiy faoliyat bilan bog'liq ta'lim ehtiyojlarini qondirish.

Pedagogik kadrlarning kasbiy rivojlanish tizimining etakchi yo'nalishi butun pedagogik faoliyat davomida muttasil malaka oshirish va o'qituvchi shaxsini rivojlantirish, uning kasbiy pedagogik faoliyatga tayyorligini aniqlash va uning ijodiy salohiyatini rivojlantirishdir.

Maktab ta'limi tizimidagi ta'lim muassasalari xodimlarini kasbiy faoliyatini sifat jihatdan ko'tarish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biriga aylanib bormoqda. Prezident Sh.M.Mirziyoevning "O'zbekiston yangi taraqqiyot strategiyasi" asarida ham o'qituvchilarni uzluksiz kasbiy rivojlantirish hamda "xayot davomida ta'lim ol" strategiyasiga[6] ham alohida ahamiyat qaratdi. Shuningdek, Yangi O'zbekiston ta'lim strategiyasining bosh mezonini hisoblangan "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni qayta qabul qilinganligi hamda ta'limning uzluksiz va izchilligi qonun bilan mustahkamlanganligi katta ahamiyatga ega bo'ldi.

Mamlakatimizda ushbu tizimning samarali faoliyat ko'rsatishi uchun barcha sharoitlar yaratilgani ta'lim sohasida qabul qilingan me'yoriy-huquqiy hujjatlarda o'z aksini topgan. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasi 2022-yil 17-yanvardagi "Xalq ta'limi xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini tashkil etish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi qarori 25-son Qarori mazkur hujjatlar orasida alohida ahamiyatga ega[7].

Ushbu qaror "Xalq ta'limi xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini tashkil etish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi qaror uzluksiz kasbiy rivojlanish tizimini sohasidagi amalga oshiriladigan islohotlarning yo'nalishlari, tizimning maqsad va vazifalari xamda amalga oshiriladigan tadbirlarni aniq belgilab berdi.

Uzluksiz kasbiy rivojlantirishning maqsadi — xalq ta'limi xodimlarning ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalari, shuningdek, o'qitishning interaktiv usullari bo'yicha kasbiy bilimlari, malaka va ko'nikmalari muntazam ravishda yangilab borilishini ta'minlash hamda ularni davlat ta'lim standartlari, davlat ta'lim talablari va sohaga oid qonunchilik bilan muntazam tanishtirib borishdan iborat. Uning asosiy vazifalari esa doimiy kasbiy rivojlanishi uchun keng imkoniyatlar taqdim etadigan ta'lim muhitini yaratishdan iborat. Shuningdek, o'z ustida mustaqil ishlash va kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish, kasbiy mahoratini takomillashtirish, axborot texnologiyalari bo'yicha amaliy ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat.

Xulosa o'rinda shuni aytish mumkinki, pedagog xodimlarni jahonning ilg'or tajribalaridan kelib chiqib uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimining yangi mexanizmini ishlab chiqishni davrning o'zi taqazo qildi. Ta'limda shiddat bilan amalga oshirilayotgan islohotlarning joylardagi bosh ijrochisi ta'lim muassasalarda xususan maktablarimizda faoliyat ko'rsatayotgan pedagog xodimlardir. Maktab rahbarlari va o'qituvchilari orqali nafaqat maktabga balki maktab joylashgan mikrohududga ta'limdagi islohotlar kirib boradi.

O'qituvchilarning malakasini oshirish dunyoning aksariyat mamlakatlari uchun alohida tashvishga aylanib bormoqda. Biroq, hali hech bir mamlakat bu muammoni to'liq hal qilishga muvaffaq bo'lmadi. Muvaffaqiyatli rivojlanayotgan ta'lim tizimlarining deyarli har birida yaqinda muhim o'zgarishlar yuz berdi, bu ham maqsadlarga, ham o'qituvchilarning malakasini oshirish va qayta tayyorlashni tashkil etishga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Shu bilan birga, malaka oshirishning ayrim shakllari samaradorligi to'g'risida mulohazalarni olishning samarali usullari topildi deb aytish mumkin emas. Shuni aytishimiz mumkinki, uzluksiz kasbiy rivojlanish tizimida o'z tajribasi, malakasini oshirish, mustaqillik, tadqiqot va loyihalarni tayyorlash usullari, universitetdan maktabgacha bo'lgan barcha malaka oshirish dasturlarini yaxshi muvofiqlashtirishi, ushbu dasturlarning uzluksizligi haqida mulohaza yuritish istagi o'qituvchilarning motivatsiyasini oshiradi va ularning ko'proq mamnun bo'lishiga hissa qo'shadi.

ADABIYOTLAR

1. Е.А. Ленская. Спрос и предложения в системе повышения квалификации педагогических кадров. /Москва, 2015. // WWW.NAUKA.X- PDF.RU
2. Eurydice, 2003, 2008; [Текст] European Commission, 2009, page 16
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasining “Xalq ta’limi xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini tashkil etish tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi qarori.17.01.2022 й.
4. В. И. Варющенко, О. В. Гайкова. Повышение квалификации в непрерывном образовании и развитии личности учителя //Научно- теоретический журнал. – 2015. -Выпуск 1 (22). – с. 20-29.
5. Зеличенко В. М., Клокова Н. В. Альтернативная проблемно- проектная модель повышения квалификации «Педагог открытого образования» // Вестник Томск. гос. пед. ун-та. – 2000. –Выпуск 8. – № 24. – С. 46–49.
6. Ш.М.Мирзиёв. Ўзбекистон янги тараққиёт стратегияси. Ўзбекистон нашриёти/Тошкент-2021
7. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasining “Xalq ta’limi xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini tashkil etish tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi qarori.17.01.2022 й.